

# בכורות כז

משה שווערד

## 1. רבינו גרשום על בכורות דף כו/ב

ואם עשו כן. שנתנו להן בשכרן:  
חיללו. הוציאו התרומה והמעשר לחולין שאין בהן דין קדושה ולא יפה עשו ולא יצאו חובתן ויש בדבר עון מיתה:

## 2. ספר איזהו מקומן

וצ"ב למה לא פירשו חוס' כן כבר על הא דקתני 'חיללו' דלאו דוקא שיצאו ממש לחולין. ואולי מפרשים ד'חיללו' ר"ל חילול השם כפירוש רש"י והרמב"ם ודלא כרמב"ה - עי' בדברינו בגמ' ד"ה ואם עושין.

## 3. רמב"ם יד החזקה - הלכות תרומות פרק יב

(יח) אסור לכהנים ולוים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהן וכל המסייע חילל קדש השם ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי ואסור לישראל להניחו שיסייעוהו אלא נותן להם חלקן בכבוד:

## 4. תוספות מסכת בכורות דף כו עמוד ב

דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו' - בכמה מקומות אמרינן תרומה ויחזור ויתרום ולא גזרינן התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן מידע ידע דשניה דרבנן ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודם שיאמר לו חכם לחזור ולתרום מ"מ מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה מידע ידע דשניה דרבנן היא אבל כאן סבור הוא שנתן לכהן בתורת שכר סיועו ומעכבה כהן ...

## 5. מרומי שדה

דף כ"ז א'. טובה הנאה לבעלים כינוי כו'. שיקר פי' שוכני ביינו שנתן לכל כהן שירצה, אלא בביתא מנאל דאפיט רשאי לקח משנת עבור זה, ובהאי גומא מחלה בגמרא בין תרומה למתנות דאסור לקבל עבורם, אלא יש בהם שוכני ליתן לכן בחו דוקא. וכיית דהן בערכין דף כ"ח ב' בבב"ב פי' מתרימיין אותו וכינוי פודים אותו אומדן כמה אדם רוצה ליתן בבב"ב זה ליתנו לכן בחו. ואין כפי שיבא אחר נתן לבעלים כפי רש"י שם, אלא באם נאכזר כמה יתן לבעלים למולאו משום שכלאי לו ליתן לכן בחו. והכי כפי במשנה הקודמת, מהרי"ם אדם את קדשיו כי שור זה שלב אומדן כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לבעלותו

## 6. רמב"ם יד החזקה - הלכות תרומות פרק יב

(כ) לא יתן אדם תרומה לשומר גתו ולא בכור לשומר עדרו ולא מתנות לרועה בהמתו ואם נתן חילל אלא א"כ נתן להם שכר שמירתן תחילה ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הא לך סלע זו ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי או בן אחותי וכל כיוצא בזה:

## 7. טור יורה דעה סימן שלא

כתב הרמב"ם ורשאי ישראל לומר לישראל הילך סלע זו ותן תרומתו זו או בכור זה או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי בד"א שהיו הבעלים רוצים ליתן אותה לאחד משני כהנים אלו בחנם ואמר לו חבירו הילך סלע ותן לזה אבל בעלים שאומרים לכהן או ללוי הילך חלק זה בטובת הנאה אסור ע"כ ומיהו בבכורות בפרק עד כמה משמע דדוקא בתרומה ומעשר שרי למימרא הילך סלע ותנם לבן בתי כהן אבל בכור זרוע לחיים וקבה אסור ואיתא נמי התם דוקא ישראל שרי למימר הכי לישראל חבירו אבל כהן לכהן אסור:

## 8. הערות מהרב אלישיב

וצ"ל דהרמב"ם גרס בסוגיין ות"ק מ"ט לא קאמר, וכך גרס רבנו גרשום כאן ובשיטמ"ק הביא הגירסא בשלמותה והוא רשב"א אומר אף במתנות כהונה כן כיצד ישראל שהפריש מאתים וזו למתנות כהונה ומצאו ישראל אחר וא"ל הילך וכו' ומקור גירסא זו הוא מהתוספתא פ"ה דדמאי הי"ט דאיתא שם רשאי ישראל שיאמר לכהן הילך סלע זה ותן תרומה לכן כתי כהן תן בכור לכן כתי כהן, רשב"א אומר אני אומר כל מתנות כהונה רשאי שיאמר לו הילך סלע זה ותנם לכן כתי כהן. והנה לפי גירסת התוספתא נמצא דת"ק מודה בכבוד הוה כתרומ"מ ויש בהן טובת הנאה, ורשב"א הוסיף דגם מתנות כהונה, ובפשטות הוא דלא כרש"י שכתב דלתנא דברייתא (לכר מזה דלרש"י ליכא בזה פלוגתא) בכור ומתנות שוים הם דליכא בהו טוה"נ"צ"ל לדעת התוספתא דגם בכבוד לא יבואו לטעות, דכיון דיסודו מקדוה"ג בתם הרי שגם בכע"מ הטילו עליו דינים דלא ימכרו באטליז וכל הני דיני דלקמן, ולכן ממילא לא יבואו לזלזל בהם, נמצא דעכ"פ לפי גירסא זו רשב"א פליג לגמרי וס"ל דבכולהו איכא טובת הנאה, ופסק הרמב"ם כוותיה.

מה שפסק הרמב"ם כרשב"א ודלא כת"ק כבר כתב המהריט"א דהרמב"ם דחה האי דשמעתין מקמי מה דתנן בערכין [כ"ח:] הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין אותו, וכיצד פודין אותו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכבוד זה ליתן לכן בתו כהן. מבואר

## 9. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד א

ואתי למינהג בהו מנהג דחולין - ובעינן (זבחים דף כח.) למשחה ולגדולה כדרך שהמלכים אוכלין בצלי ובחרדל ובכל מתנות כתיב למשחה אפילו בזרוע ובלחיים ובקיבה כדמשמע הכא וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר.

## 10. הערות מהרב אלישיב

רב חמא יהיב ליה לשמעיה. לפי רבנו גרשום יהיב ליה לשמעיה כהן בשכרו ולא חייש שנראה כמסייע. היוצא לדבריו דאפילו בשכר ממש אפשר בחו"ל אע"פ שהוא כמוכר מתנות כהונה, ולפ"ז מש"כ ולא חייש לנראה לאו דוקא דכשהוא נותן לו בשכרו זה לא משום נראה אלא מסייע ממש ואעפ"כ מותר.

## 11. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד א

תרומת חוצה לארץ בטלה ברוב - להתירה לכהן טמא קאמר כדקאמר רבה מבטל לה ברוב (ואפילו) בימי טומאתו ולא כמו שפירש הקונטרס לאוכלה זר ולא בעיא אחד ומאה דבהדיא מוכח במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף טז.) דאסורות לזר גבי חלת עובד כוכבים בארץ ותרומתו בחוצה לארץ מודיעין אותו שהוא פטור חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת דדייק התם האי דישאל מדמעת משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא באחד ומאה.

## 12. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד א

אוכל והולך ואח"כ מפריש - משמע דלא בעי מוקף מיהו הייתי יכול לפרש שבאחרונה לאחר שיפריש התרומה ישאר מכריו שיתקיים בו מוקף אבל בקונטרס פ"י דאוכל והולך וישירי כדי תרומה ויפרישנה באחרונה.

## 13. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד א

הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן - יש קצת תימה אמאי נקט כהן קטן והלא אפילו גדול יכול לאוכלה אחר שטובל וטהר מקרינו ואי משום טורח טבילה והלא גם בא"י טובלין לתרומה וגם בבבל היו טובלים לתרומת חוצה לארץ כדמשמע לעיל דלא אכיל לה רבה ברוב אלא בימי טומאתו ובריש בנות כותים (נדה דף לב.) שהטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה ונראה לר"י מתוך כך דאין לחלה זו שיעור ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן קטן ...

## 14. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד א

בריש מסא ושדי לה בתנורא - פ"י בקונטרס דכמה דאפשר לאזדהורי מליגע בה מאחר שקרא עליה שם מיזדהר וקשיא לפירושן דהא בנגיעה אמרו דלית לן בה ולגמרי שרי ליגע אלא נקט ריש מסא לפי שדרך להפך בו גחלים ועצים ...

**15. הגרי"ז על מסכת בכורות דף כז ע/א**

שם, בגמ' שקלה לה בריש מסא, ובקונטרס פירש דכמה דאפשר לאיזדהורי מזדהרא מליגע וכו', וצ"ע דהא כיון דנטמא כבר מה מוסיף בה עוד, ועוד הא מטמא בהיסט וא"כ מאי נפק"מ בין משא למגע דהא בין כך ובין כך טמא בהיסט, וצ"ע:

**16. הגרי"ז על מסכת בכורות דף כז ע/ב**

ברש"י ד"ה וכי הזאה יש לנו, בזמן הזה והערב שמש נמי לא בעי, וצ"ע דמשמע לפירושו דטבילה כן בעי, וצ"ע כי בלי הזאה אינו נעשה טבול יום בהטבילה כלל, ומאי מהני הטבילה, וא"כ תסגי בלא טבילה ג"כ דבין כך לא מהני כלום וצ"ע, ובתוס' פירשו דאיה"נ דגם טבילה לא בעי, ולפי"ז למסקנא שרב אתי כשמואל דתרומת חו"ל מותר למי שאין טומאה יוצאת מגופו, אבל לפירש"י דבעי טבילה ע"כ דפליגי אדשמואל:

**17. ספר איזהו מקומן**

אולם ציינו תוס' דלשון הקונטרס לא משמע הכי, וביארו מים קדושים ומלאכת יד"ט דהיינו מדפירש רש"י (סוף ע"א ויש ע"ב) דנידון הסוגיא הוא על הערב שמש, משמע דפשיטא לסוגיא דהכא דטבילה מיהא בעי לכר"ע, ולפי זה נמצא דהא דאמרינן דלית הלכתא כוותיה היינו דאין צריך הערב שמש אך טבילה מיהא בעי ודלא כשמואל דלעיל.

**ולית הלכתא כוותיה:**  
במה אין הלכה כוותיה?  
תוס' פירשו דלית הלכתא כוותיה בהא דמצריך טבילה, והיינו דהלכתא כשמואל דאמר לעיל אין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה מגופו, ולא אסורה כלל לטמא מת.

**18. תוספות מסכת בכורות דף כז עמוד ב**

שנה בשנה איזהו שנה שנכנסת בחברתה - גבי כשכיר שנה בשנה (ויקרא כה) שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת (ב"מ סה). דרשינן בכל חד מעניינא דקרא דגבי מעשר דכתיב שנה בשנה דדרשינן לקמן (דף נג:) שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש **וצריך לאוקמא דך שמעתא דשנה בלא רגלים שברגלים לחודייהו בכל שנה איכא בל תאחר** כדאמר בפ"ק דר"ה (דף ו:): ...

**19. ספר איזהו מקומן-עמ' שסב**

והאחרונים הרבו לתמוה על תירוץ תוס':  
יעוי בשו"ת חכם צבי (סי' י"ב) שהקשה  
למאן דפליג בר"ה וס"ל דלא משכחת שנה  
בלא רגלים מאי איכא למימר, ועוד הלא  
בעשה עובר כבר ברגל ראשון, ובפרט תמה  
על הרמב"ם שכתב דין משנתינו ולא הזכיר  
כלל ענין 'כל תאחר' בג' רגלים. וגם הטורי  
אבן (ר"ס ד:) תמה מאד לתנאים דסברי  
שברגל אחד או שני רגלים עובר היכי  
משכחת לקרא ד'שנה בשנה'.  
(ובשטמ"ק השלם כאן בשם תו"ח תירץ  
קושית תוס', דאין איסור בל תאחר אלא למי  
שעולה לרגל, אבל כגון זקן או חולה או מי  
שאין לו קרקע אינו עובר בכל תאחר אם  
משהה להביא בכורותיו יותר מג' רגלים.  
ובדומה לזה כתבו תוס' ר"ה ו: (ד"ס נשלמא  
לרני), והמאירי שם. אולם הפני יהושע שם  
וכן החכם צבי תמהו הרבה על תירוץ תוס'  
זה. וראה מש"כ הפני יהושע לתרץ באופן  
אחר.  
והחכם צבי יסד שבכבוד ביד כהן דמיירי  
משנתינו ליכא כלל 'בל תאחר' אלא רק מצות  
אכילה שנה בשנה, ודין בל תאחר דהגמ'

בר"ה מיירי בכבוד ביד ישראל שצריך ליחנו לכהן, ואף שכתבו תוס' ר"ה ריש ז. דבנתינה לכהן ליכא 'בל תאחר', היינו בכעל מוס אבל בתם שפיר איכא. ועי' בפני יהושע ר"ה שם שתמה הרבה על חילוק זה דהתכ"צ. וראה בקהלות יעקב (נתיבות סי' כ"ו) מש"כ לבאר דברי החכם צבי.  
וראה בהרחבה במנחת ברוך (סי' ק"ד) שכתב לבאר ולישב דברי תוס' דידן מכל תמיהות האחרונים. ועי' ראשית בכורים ושמן רוקח בסוגיין.

**20. הגר"ז על מסכת בכורות דף כז ע"ב**

שם, בתוס' ד"ה שנה בשנה וכו' וצריך לאוקמא הך שמעתא דשנה בלא רגלים שברגלים לחודייהו בכל שנה איכא בל תאחר, ונראה דשפיר נפק"מ בשנה דשייך אף לבע"מ דהתם ליכא בל תאחר דרגלים, ועוד דב"ת ל"ש כי אם להקרבה ושנה שייך גם לאכילה, וד"ל:

**21. מרומי שדה**

**שם ע"ב.** למימרא דלשנה דליכא מינין מנא כתי מילי כו.  
קשה באיך אפשר לומר דלשנה שלם מינין,  
איכא באיך נעשה צנול פחות משמנה ימים לרשע השנה,  
ואיכא למאי צטיין דרשע דקרא. וי"ל דמשיב"ה אי צמיח רביש  
דף ר' צ, דמזיין שנה צחם משעב שנהא להללח ולא משעב  
שנולו ככל קרבנות דכן שנה, וכדאי צלמח צירושלמי וכונא  
צחוס' שס. אבל לפי דברינו למדנו זה מהא דכתיב שנה  
צמחה ללמדנו פ"ז. ופי' משיב"ה לפיל צח' על המשנה כ"ו צ  
כצטר נאכל שנה צמחה:

**22. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן יד**

א) גרסינן בב"ק (ק"י ע"ב) ובחולין (קל"ג ע"ב) כ"ד מתנות כהונה ניתנו לאהרן ובניו כו' ואלו הן עשר במקדש וד' בירושלים כו' עשר במקדש חטאת בהמה וחטאת העוף ואשם ודאי ואשם תלוי וזבחי שלמי ציבור ולוג שמן של מצורע ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות וד' בירושלים הבכורה והבכורים והמורם מן התודה ואיל נזיר ועורות קדשים כו':

והנה מה שהכהנים זוכים בבכור אם גם תמורת בכור בכלל יש מחלוקת בין תוס' והרמב"ם ז"ל דהתוס' זבחים (ע"ה ע"ב) ד"ה בכור כתבו בפשיטות דאינו ניתן לכהן ודקדקו ממה דאמרינן בתמורה (כ"א.) דתמורת בכור נאכל במומן לבעלים אך הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהל' תמורה הלכה ב' דתמורת בכור ניתן לכהן וע"כ מפרש זה דאמרינן בתמורה דתמורת בכור ומעשר נאכלין במומן לבעלים היינו כ"א לבעליו מעשר לבעלים ובכור לכהן:

והנה בסברת הרמב"ם ז"ל יש לעיין למה ינתן תמורת בכור לכהן הא אינו פטר רחם דרק פטר רחם זיכתה תורה לכהן אבל זה שאינו פטר רחם רק ע"י שהמיר חלה עליו קדושת בכור למה ינתן לכהן ונראה מזה דהרמב"ם ז"ל סובר דזה דבכור הוא לכהן אין זה זכות לכהן בפטר רחם רק זכות לכהן בקרבן בכור וכמו שהכהנים זכאים בחטאת ואשם כך זכאים בבכור א"כ כל שחלה עליו קרבן בכור יהיה מאיזה טעם שיהיה הכהנים זכאים בו:

ונראה לענ"ד מקור לשיטת הרמב"ם ז"ל מהא דאמרינן בזבחים (ל"ז ע"ב) לר"י ובשרם יהיה לך אחד תם ואחד בע"מ לימד על בכור בע"מ שניתן לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה ופי' בתוס' שם ד"ה שלא ז"ל ונראה לפרש שלא מצינו בכל התורה כולה כענין זה דשאר פסולי המוקדשין אינו מתנה לכהן אלא פודהו ומקריב אחר תחתיו וזה מתנה לכהן ואוכלו במומו עכ"ל ואי נימא דזה דבכור לכהן אינו שייך בדין קדשים כלל אלא זכיה לכהן בפטר רחם כמו בפטר רחם של בהמה טמאה שזוכה הכהן א"כ מה שייך לומר דחידוש הוא בבכור משאר קדשים דשאר פסולי המוקדשין אינו מתנה לכהן וזה ניתן לכהן כיון דזכותו אינו שייך לדין קדשים כלל ומה לי תם מה לי בע"מ ומוכח מזה דזה שהכהן זוכה בבכור בהמה טהורה הוא זכיה בקרבן בכור כמו זכית כהן בשאר קרבנות ומש"ה הוי חידוש מה שבכור בע"מ ניתן לכהן דבשאר קרבנות אם נעשו בע"מ אינם מתנה לכהן אלא נפדין וזה מתנה לכהן וא"כ כיון שהוא זכיה לכהן בקרבן בכור כמו בשאר קרבנות א"כ ס"ל להרמב"ם ז"ל דאין נ"מ באיזה אופן נעשה קרבן בכור דכל שהוא קרבן בכור זוכה בו הכהן:

• [אולם עיין בה' הגריזו הל' בכורות עמ' נד]